

WOJCIECH BOROWY

Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0009-0001-9167-6529

w.borowy@student.uw.edu.pl

ADAM KUCHARSKI

Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0009-0008-1956-9041

a.kucharski@student.uw.edu.pl

Gospodarczy stan nadzwyczajny jako metoda prowadzenia polityki handlowej przez Donalda Trumpa z perspektywy regulacji krajowych i międzynarodowych

The Economic State of Emergency as a Method of Conducting Trade Policy by Donald Trump in the Context of National and International Regulations

Słowa kluczowe:

polityka handlowa, Donald Trump, USA, Stany Zjednoczone, protekcjonizm celny, międzynarodowe prawo handlowe, prawo amerykańskie, gospodarczy stan nadzwyczajny

Keywords:

trade policy, Donald Trump, USA, United States, customs protectionism, international trade law, US law, economic emergency

Gospodarczy stan nadzwyczajny jako metoda prowadzenia polityki handlowej przez Donalda Trumpa z perspektywy regulacji krajowych i międzynarodowych

Donald Trump doszedł do władzy pod hasłem „America First”, zapowiadającym zmiany w sposobie prowadzenia polityki handlowej przez Stany Zjednoczone. Ma ona polegać na powstrzymaniu negatywnych skutków globalizacji poprzez ochronę amerykańskiej gospodarki. Autorzy podejmują próbę opisanie zmian dokonanych przez Donalda Trumpa w zakresie prowadzenia amerykańskiej polityki handlowej. W części pierwszej przedstawiona została geneza konstrukcji prawnych, których administracja prezydenta USA używa w polityce handlowej, ze szczególnym zwróceniem uwagi na instrument cel. W części drugiej dokonano analizy działań, które Stany Zjednoczone podjęły na arenie międzynarodowej, i podjęto próbę opisanie stosowanych przez nie metod. W trzeciej autorzy przedstawiają koncepcję gospodarczego stanu nadzwyczajnego, jaką można określić metodę prowadzenia polityki przez Donalda Trumpa. W podsumowaniu przedstawiono zaś konkluzje co do kształtu polityki handlowej prezydenta w toku drugiej kadencji, a w jej ramach programu „America First”.

The Economic State of Emergency as a Method of Conducting Trade Policy by Donald Trump in the Context of National and International Regulations

Donald Trump's rise to power took place under the slogan "America First" heralding a change in the way the United States conducts trade policy. This change is intended to stop the negative effects of globalisation by protecting the American economy. In the following article, authors attempt to describe the changes that Donald Trump has made in the conduct of American trade policy. First part reconstructs the genesis of the legal structures used by the administration of the president of the United States to conduct trade policy, with special emphasis on tariffs as an instrument of conducting trade policy. In the second part, authors analyse the actions that the presidential administration has taken on the international stage and attempt to describe the methods it has used. In the third part, the authors propose the concept of economic emergency as a theoretical framework for analysing Donald Trump's political approach. The summary presents conclusions on the shape of president's trade policy in the course of his second term, including the influence of the "America First" program on it.

Wstęp

Od chwili zakończenia drugiej wojny światowej Stany Zjednoczone uchodziły za największego orędownika wolnego handlu. Wraz z liberalizacją dostępu do amerykańskiego rynku postępował tam proces становienia nowych instytucji prawnych służących ochronie lokalnego zaplecza technologicznego i przemysłowego. Wprowadzane akty normatywne rozszerzały zakres ochrony prawnej rodzimych podmiotów gospodarczych. Jednocześnie ustanawiały nowe przesłanki ingerencji organów administracji Stanów Zjednoczonych, w tym prezydenta, w swobodny przepływ towarów i usług. Szczególnie istotne było ścisłe powiązanie przez amerykańskich legislatorów bezpieczeństwa ekonomicznego z bezpieczeństwem narodowym¹. W rezultacie doszło do pozornie paradoksalnej sytuacji. Kolejne ustawy, które liberalizowały amerykańskie regulacje celne, uczyły amerykańską gospodarkę częścią światowego systemu wolnego handlu przy równoczesnym przekazaniu na rzecz prezydenta kompetencji ograniczania swobodnej wymiany handlowej. Ich celem miała być ochrona amerykańskich interesów gospodarczych w sytuacjach nadzwyczajnych.

Objęcie urzędu prezydenta Stanów Zjednoczonych przez Donalda Trumpa w 2017 r. przyniosło protekcyjnistyczny zwrot w polityce handlowej tego państwa. By dokonać zmiany polityki gospodarczej, wykorzystał on instytucje prawne przewidziane do ochrony amerykańskiej gospodarki w sytuacjach nadzwyczajnych. Zarówno w toku pierwszej, jak i obecnie trwającej drugiej kadencji wielokrotnie korzystał ze szczególnych kompetencji do zmiany stawek celnych lub rozszerzenia zakresu taryf celnych. W ten sposób bez konieczności konsultowania swojej polityki z Kongresem dokonał istotnego zwrotu w relacjach handlowych, który wywarł znaczący wpływ na funkcjonowanie międzynarodowych stosunków handlowych. Ze względu na sposób, w jaki Donald Trump prowadzi swoją politykę handlową, oraz skutki, jakie przynosi ona dla międzynarodowego obrotu handlowego, można stwierdzić, że jego prezydentura wykreowała nowy model działania – politykę gospodarczego stanu nadzwyczajnego.

Niniejszy artykuł złożony jest z trzech części. W pierwszej, poświęconej regulacjom wewnętrznym, autorzy dokonali analizy historycznoprawnej

1 H. Koh, J. C. Yoo, *Dollar Diplomacy / Dollar Defense: The Fabric of Economics and National Security Law*, „International Lawyer” 1992, vol. 26, No. 3, s. 725–730.

ewolucji amerykańskiego ustawodawstwa w dziedzinie handlu międzynarodowego, uwzględniając w szczególności rozszerzenie kompetencji prezydenta w zakresie bezpieczeństwa gospodarczego. W części drugiej, podpierając się prawnomiędzynarodową analizą działań Stanów Zjednoczonych z okresu pierwszej i drugiej kadencji Donalda Trumpa, autorzy dążą do oceny wpływu polityki jego administracji na instytucje międzynarodowego prawa handlowego. W trzeciej omawiają zaś pojęcie gospodarczego stanu nadzwyczajnego oraz roli, jaką zjawisko to odgrywa w polityce handlowej obecnego prezydenta.

Amerykańskie regulacje w zakresie prowadzenia polityki handlowej. Historyczna ewolucja uprawnień prezydenckich

Przez pierwsze stulecie istnienia amerykańskiego państwa kompetencje prezydenta w dziedzinie prowadzenia polityki handlowej były ograniczone. Ośrodkiem, który za to odpowiadał, był Kongres Stanów Zjednoczonych. Pod koniec XIX w., wraz z dynamicznym rozwojem gospodarczym kraju i związaną z tym rozbudową administracji państwowej², ustawodawcy zaczęli sukcesywnie zwiększać rolę głowy państwa³. Zarówno ustawa celna z 1890 r., jak i kolejna z 1909 pozwalały prezydentom negocjować wzajemne obniżki stawek celnych z wybranymi państwami⁴. Przepisy te miały prze-

2 Por. O. A. Hathaway, *Treaties' End: The Past, Present, and Future of International Lawmaking in the United States*, „The Yale Law Journal” 2008, vol. 117, No. 7, s. 1292–1293.

3 Przyczynił się do tego również ogłoszony 29 II 1892 r. wyrok Sądu Najwyższego w sprawie *Field v. Clark*, w którym stwierdzono konstytucyjność przepisów delegujących na prezydenta kompetencje do ustanawiania cel odwetowych w przypadku stwierdzenia dyskryminacji amerykańskich produktów w innym państwie. Por. *Field v. Clark*, [w:] *U.S. Reports*, vol. 143: *Cases Adjudged at the Supreme Court at October Term, 1891*, Banks & Brothers, Law Publishers, New York–Albany 1892, s. 649–700: <<https://www.govinfo.gov/content/pkg/USREPORTS-143/pdf/USREPORTS-143.pdf>> [dostęp: 22 VIII 2025].

4 *An Act to Reduce the Revenue and Equalize Duties on Imports, and for Other Purposes*, „Fraser” [online], 1 X 1890 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://fraser.stlouisfed.org/title/tariff-1890-mckinley-tariff-5869/fulltext>>; *An Act to Make Scranton, in the State of Mississippi, a Subport and for Other Purposes*, „Fraser” [online], 2 VII 1909 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://fraser.stlouisfed.org/title/tariff-1909-payne-aldrich-tariff-5874/fulltext>>.

ciwdziałać dyskryminacji amerykańskich towarów oraz zachęcać partnerów handlowych Ameryki do dwustronnych redukcji taryf. W ten sposób umożliwiały ochronę amerykańskich interesów za granicą i ekspansję na nowe rynki zbytu. Przełomowym wydarzeniem umożliwiającym zmianę metod prowadzenia polityki gospodarczej była reforma amerykańskiego systemu podatkowego w 1913 r., na mocy której głównym źródłem dochodu rządu federalnego przestały być cła, a stał się nim podatek dochodowy⁵. Dzięki tej zmianie cło mogło stać się narzędziem ochrony konkurencyjności i stabilności amerykańskiej gospodarki. Okres po reformie (lata 1913–1934) charakteryzował się sporem pomiędzy protekcyjnymi republikanami a demokratami, którzy opowiadali się za obniżeniem taryf celnych i otwarciem na wolny handel⁶. W 1930 r. republikańska większość w Kongresie uchwaliła ustawę celną (nazwaną ustawą Smoot–Hawley), która obejmowała niemal dwadzieścia tysięcy towarów⁷. Co istotne, w sekcji 338 przyznała prezydentowi prawo do nałożenia dodatkowych cel w przypadku stwierdzenia dyskryminacji amerykańskich towarów lub nierównego traktowania amerykańskich przedsiębiorców przez inne państwo⁸. W razie dalszej dyskryminacji amerykańskich produktów możliwe stało się na jej mocy wprowadzenie całkowitego embarga lub rozszerzenie cel na państwa trzecie, które czerpią korzyści z towarów strony naruszającej przepisy traktatów międzynarodowych.

Wybory prezydenckie w 1932 r. skutkowały przewrotem w amerykańskiej polityce, również na płaszczyźnie handlowej. Prezydent Franklin Delano Roosevelt uznał wielki kryzys za zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego, co dało pretekst do rozszerzenia kompetencji egzekutywy w zakresie polityki gospodarczej⁹. W 1934 r. Kongres uchwalił ustawę o wzajemnych taryfach celnych (*Reciprocal Trade Agreements Act* – RTAA), która przyznała prezydentowi uprawnienia do negocjacji

5 O. A. Hathaway, *Treaties’...*, s. 1297.

6 M. B. Bailey, J. Goldstein, B. R. Weingast, *The Institutional Roots of American Trade Policy: Politics, Coalitions, and International Trade*, „World Politics” 1997, vol. 49, No. 3, s. 309–338.

7 *Tariff Act of 1930*, [w:] *U.S. Code*, tit. 19, ch. 4, par. 1202–1683g.

8 K. Claussen, *Trade’s Security Exceptionalism*, „Stanford Law Review” 2020, vol. 72, No. 5, s. 1125.

9 M. B. Bailey, J. Goldstein, B. R. Weingast, *The Institutional...*, s. 316–317.

wzajemnych obniżek stawek celnych na konkretne produkty z wybranymi państwami¹⁰. Zarówno w protekcyjnistycznej ustawie z 1930 r., jak i w RTAA wprowadzone zostały regulacje służące zabezpieczeniu gospodarczych interesów Stanów Zjednoczonych, których strażnikiem stał się urząd prezydenta.

Handlową ekspansję USA prowadzoną przez kolejnych prezydentów na podstawie RTAA uwienczyło wejście w życie w 1948 r. *Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu*. Pomimo że amerykańskie przedsiębiorstwa zyskały na otwarciu rynku, jednocześnie zostały dotknięte zjawiskiem *outsourcingu* przemysłowego¹¹. Kongres uchwalił przepisy prawne pozwalające przeciwdziałać negatywnym skutkom wolnego handlu, co znalazło odzwierciedlenie w treści przyjętej w 1962 r. ustawy *Trade Expansion Act* (TEA)¹². Impulsem do jej uchwalenia było rosnące uzależnienie Stanów Zjednoczonych od importu ropy naftowej. Zgodnie z sekcją 232 podlegający prezydentowi Departament Handlu może wszcząć z własnej inicjatywy lub inicjatywy prezydenta, szefa agencji federalnej albo zainteresowanej osoby trzeciej postępowanie w sprawie uznania niektórych importowanych towarów za stanowiące zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa amerykańskiego. W tym miejscu należy wskazać, że w przypadku TEA pojęcie *bezpieczeństwo narodowe* opisano w sposób niejasny i ogólnikowy. Amerykańskie organy interpretują omawiany przepis, wskazując, że zagrożeniem jest wpływ towaru na krajową produkcję, który może skutkować: spadkiem dochodów państwa, trwałym zwiększeniem bezrobocia lub utratą zdolności produkcyjnych¹³. Jeżeli Departament Handlu uzna,

10 *Reciprocal Tariff Act*, [w:] *U.S. Code*, tit. 19, ch. 4, par. 1351. Por. M. J. Hiscox, *The Magic Bullet? The RTAA, Institutional Reform, and Trade Liberalization*, „International Organization” 1999, vol. 53, No. 4, s. 669–698.

11 W. A. Lovett, A. E. Eckes, R. L. Brinkman, *U.S. Trade Policy. History, Theory and the WTO*, Routledge, London 2004, s. 68–70.

12 *Trade Expansion Act of 1962*, [w:] *U.S. Code*, tit. 19, ch. 7, par. 1801–1806, 1821–1888, 1901–1991.

13 *The Effect of Imports of Steel on the National Security. An Investigation Conducted under Section 232 of the Trade Expansion Act of 1962, as Amended*, U.S. Department of Commerce Bureau of Industry and Security Office of Technology Evaluation, [b.m.w.], 11 I 2018: <https://www.commerce.gov/sites/default/files/the_effect_of_imports_of_steel_on_the_national_security_-_with_redactions_-_20180111.pdf> [dostęp: 22 VIII 2025].

że towar stanowi takie zagrożenie, wówczas do prezydenta należy decyzja o podjęciu odpowiednich środków zapobiegawczych, o przedsięwzięciu których ma informować Kongres. Ustawa nie określiła jednak wyczerpującego katalogu działań, które może podjąć prezydent. TEA powołała także do życia Office of the United States Trade Representative (USTR), czyli agencję federalną, której zadaniem jest promocja amerykańskiej polityki handlowej i pogłębianie relacji gospodarczych z państwami-stronami umów gospodarczych.

Kolejne zmiany w amerykańskiej legislacji zaistniały w reakcji na kryzys paliwowy z 1973 r. W 1974 r. uchwalono *Trade Promotion Act* (TPA)¹⁴. Sekcja 301 tej ustawy przyznaje prezydentowi kompetencje do podjęcia działań, gdy dane państwo nie respektuje postanowień umowy handlowej ze Stanami Zjednoczonymi. Jej mechanizm różni się od sekcji 232 TEA. W przypadku TPA USTR musi wszcząć śledztwo, gdy poweźmie informację o zakłócaniu lub utrudnianiu wykonywania umowy przez państwo-stronę. USTR ma także dyskrecyjne uprawnienie do przeprowadzenia śledztwa, jeżeli akty prawne lub praktyka państwa obcego mogą spowodować stratę w wymianie handlowej. Po zakończonym dochodzeniu przeprowadza z danym państwem konsultacje służące polubownemu rozwiązaniu sporu. Jeśli nie dojdzie do porozumienia, USTR wszczyna postępowanie na podstawie przepisów *Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu* (WTO) lub odpowiedniego traktatu międzynarodowego. W tej samej ustawie uchwalono przepis sekcji 201 pozwalający prezydentowi nakładać zobowiązania i inne właściwe środki w sytuacji, gdy Komisja Handlu Międzynarodowego uzna towar za stanowiący poważne zagrożenie dla amerykańskiego przemysłu.

W 1977 r. uchwalona została ustawa o nadzwyczajnych międzynarodowych uprawnieniach gospodarczych (*International Emergency Economic Powers Act* – IEEPA), która zastąpiła dotychczas obowiązujący akt z 1917 r.¹⁵ O ile poprzednie prawo dotyczyło ściśle określonego czasu wojny (co nie przeszkodziło prezydentowi Rooseveltowi używać

14 *Trade Promotion Act of 1974*, [w:] *U.S. Code*, tit. 19, ch. 12, par. 2101–2497b.

15 *International Emergency Economic Powers Act*, [w:] *U.S. Code*, tit. 50, ch. 35, par. 1701–1710. Por. C. A. Casey, *U.S. Tariff Policy: Overview*, „Congressional Research Service” [online], 31 I 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11030>>.

go do walki ze skutkami recesji w latach trzydziestych), o tyle ustawę z 1977 r. można już zastosować w sytuacji zagrażającej bezpieczeństwu narodowemu USA. Pozwala ona prezydentowi nakładać sankcje i embargo na towary pochodzące z państwa prowadzącego politykę, która może zagrozić bezpieczeństwu Stanów Zjednoczonych. Prawo to kilkakrotnie było podstawą mrożenia aktywów państw lub osób¹⁶. IEEPA zawiera również rozwiązania umożliwiające nałożenie cła jako pośredniego środka nacisku w odróżnieniu od bezpośredniego embargo. W przypadku, gdy w związku z wyjątkowymi okolicznościami prezydent ogłosi na mocy *National Emergencies Act* stan nadzwyczajny¹⁷, może podjąć działania, wśród których znajdują się regulacje taryf oraz stawek celnych¹⁸. Co jednak istotne, poza wymogiem skonsultowania decyzji z Kongresem działania prezydenta są całkowicie dyskrecyjne.

Wprowadzenie IEEPA było ostatnim tak dużym rozszerzeniem kompetencji prezydenta w zakresie polityki celnej. W latach siedemdziesiątych uformował się katalog środków ochrony amerykańskiej gospodarki przysługujących prezydentowi wobec potencjalnych zagrożeń związanych z wolnym handlem. Amerykańska badaczka polityki handlowej Kathleen Claussen podjęła próbę klasyfikacji poszczególnych instytucji, za pomocą których przywódca USA może podejmować działania, dzieląc je na *hard security exceptions* i *soft security exceptions*¹⁹. Pierwsze dotyczą stwierdzenia, że zaistniało bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego. Claussen zalicza do nich postanowienia IEEPA, art. 232 TEA oraz art. 201 *Trade Act of 1974*²⁰. *Soft security exceptions* związane są natomiast z działaniami pośrednimi, które mogą utrudniać lub zakłócać wykonywanie postanowień dwustronnych umów handlowych, a są to art. 301 *Trade Act of 1974* oraz sekcja 338 RTAA²¹.

16 K. Claussen, *Tradés...*, s. 1119.

17 *National Emergencies Act*, [w:] *U.S. Code*, tit. 50, ch. 34, par. 1601–1651.

18 C. A. Casey, *U.S...*

19 K. Claussen, *Tradés...*, s. 1115–1117.

20 Tamże.

21 Tamże, s. 1117–1122.

Międzynarodowe prawo handlowe a amerykańska polityka handlowa

Wektor polityki handlowej. Pierwsze akty normatywne drugiej kadencji Donalda Trumpa

Analiza wypowiedzi oraz czynności prawnych prezydenta Donalda Trumpa w przedmiocie relacji międzynarodowych, w tym handlu międzynarodowego, prowadzi do wniosku, że cła stanowią priorytetowy instrument polityki handlowej Stanów Zjednoczonych. O ile w latach 2017–2021 koncepcja prowadzenia działań w tym obszarze przez Trumpa dopiero się kształtowała, budząc wątpliwości również w obozie prezydenckim, o tyle obecnie jego poglądy na temat sposobu prowadzenia polityki handlowej wydają się w pełni ugruntowane. Istotę podejścia aktualnego prezydenta oddaje wypowiedź, w której zapewniał, że *cło* to jego ulubione słowo w słowniku²². Potwierdzają to decyzje i rozporządzenia wydane przez Trumpa w ciągu pierwszych miesięcy drugiej kadencji. Charakterystyka cel, zwłaszcza relatywnie prosta implementacja, czyni je przydatnym instrumentem dla uzyskania sprawczości i rychłych efektów w międzynarodowych relacjach handlowych, czego oczekuje obecny prezydent USA²³. Uwzględniając omówione wyżej spojrzenie na problematykę celną z perspektywy prawa wewnętrznego, w tej części należy ją przedstawić w kontekście prawnomiędzynarodowym, ze szczególnym uwzględnieniem regulacji Światowej Organizacji Handlu.

W gąszczu publicznych wypowiedzi Donalda Trumpa i członków jego rządu niemal niemożliwe jest wskazanie jednorodnego dominującego poglądu czy kierunku działań. Da się natomiast wyróżnić kilka możliwych do zrealizowania w zgodzie z prawem międzynarodowym postulatów odnoszących się do polityki handlowej, które próbuje implementować republikańska administracja. Na marginesie przedmiotu niniejszej pracy należy natomiast pozostawić postulaty populistyczne, m.in. wprowadzenia 2000-procentowej stawki celnej na towary importowane z Chin²⁴.

22 *Trump Says His Favorite Word „Tariff” Needs PR Help*, „You Tube. Bloomberg News” [online], 15 X 2024 [dostęp: 9 XII 2024]: <<https://www.youtube.com/shorts/uOtIFst8HzE>>.

23 D. Payne, *The Trump Agenda: Here’s What to Expect from His Second Term*, „Politico” [online], 11 VI 2024 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.politico.com/news/2024/11/06/donald-trump-second-term-policies-00187157>>.

24 Tamże.

Fundamentalnym założeniem wiążanym przez administrację 47 prezydenta Stanów Zjednoczonych z polityką celną jest rozszerzenie katalogu towarów podlegających oceniu oraz podwyższenie stawek celnych. Działanie to ma z jednej strony skutkować zwiększeniem wpływów do budżetu federalnego, z drugiej zaś pomóc przywrócić – w opinii Partii Republikańskiej – równowagę wymiany handlowej²⁵. W tym miejscu należy poczynić obserwację, że rozporządzenia wykonawcze wprowadzone przez prezydenta Trumpa w tym przedmiocie wskazują na potencjalnie dyskryminujące traktowanie podobnych towarów ze względu na pochodzenie. Zgodnie z zapowiedziami kampanijnymi szczególnie wysokie miałyby być stawki celne obejmujące towary importowane z Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL). Częściowej implementacji tego postulatu prezydent USA dokonał, wydając 3 marca i 2 kwietnia 2025 r. rozporządzenia wykonawcze nr 14228 i 14256²⁶. Uwzględniając, że zarówno Stany Zjednoczone, jak i Chiny są stronami *Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu*, relewantne staje się pytanie o dopuszczalność takiego ukształtowania polityki celnej w świetle prawa WTO.

Według stanu na sierpień 2025 r., uwzględniając oceny ekspertów i właściwe akty normatywne, politykę handlową USA można scharakteryzować zgodnie ze schematem zaprezentowanym poniżej. Równolegle wśród aktów normatywnych, które ją konstytuują, należy wyróżnić rozporządzenie wykonawcze prezydenta USA z 20 stycznia 2025 r. pt. *Declaring a National Energy Emergency* ('Ogłaszające narodowy energetyczny stan

25 Sh. Aranoff, *Trade Policy under a Second Trump Administration and Implications for Business*, „Covington” [online], 25 XI 2024 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.cov.com/en/news-and-insights/insights/2024/11/trade-policy-under-a-second-trump-administration-and-implications-for-business>>.

26 *Executive Order 14228 of March 3, 2025. Further Amendment to Duties Addressing the Synthetic Opioid Supply Chain in the People's Republic of China*, „Federal Register” [online], 3 III 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/03/07/2025-03775/further-amendment-to-duties-addressing-the-synthetic-opioid-supply-chain-in-the-peoples-republic-of>>; *Executive Order 14256 of April 2, 2025. Further Amendment to Duties Addressing the Synthetic Opioid Supply Chain in the People's Republic of China as Applied to Low-Value Imports*, „Federal Register” [online], 2 IV 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/04/07/2025-06027/further-amendment-to-duties-addressing-the-synthetic-opioid-supply-chain-in-the-peoples-republic-of>>.

wyjątkowy')²⁷ oraz dwa rozporządzenia wykonawcze prezydenta z 2 marca 2025 r., relewantne dla relacji handlowych USA z sąsiadami²⁸.

Naczelnym postulatem republikańskiej administracji jest podniesienie stawek celnych *ad valorem* do poziomu 10–20 proc. wartości każdego towaru importowanego do Stanów Zjednoczonych²⁹. Uwzględniając fakt, że zgodnie z danymi amerykańskiego urzędu celnego³⁰ wartość amerykańskiego importu w 2024 r. wyniosła ok. 336 biliona dolarów, oraz zakładając niezmiennosc pozostałych okoliczności, należy podkreślić, że jest tu mowa o cłach o wartości dziesiątek miliardów dolarów. Co jednak bardziej zajmujące, wyłącznie towary importowane z Chin mają podlegać ponadprzeciętnie podwyższonym stawkom celnym – wynoszącym 60 proc. ich wartości³¹.

Rozporządzeniem wykonawczym 14228 wprowadzono 20-procentową stawkę celną na wszystkie towary importowane z ChRL do USA i ich terytoriów zależnych. Obowiązuje ona od północy 4 marca, a więc rozporządzenie weszło w życie niezwłocznie. 5 kwietnia 2025 r. na mocy rozporządzenia wykonawczego 14256 stawka celna obejmująca z pewnymi wyjątkami wszystkie produkty importowane do Stanów Zjednoczonych z Chin została podwyższona do 54 proc. Był to rezultat wprowadzenia dodatkowych cel na poziomie 34 proc., stosowanych kumulatywnie z dotychczasowymi,

27 *Executive Order 14156 of January 20, 2025. Declaring a National Energy Emergency*, „Federal Register” [online], 29 I 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/01/29/2025-02003/declaring-a-national-energy-emergency>>.

28 *Executive Order 14226 of March 2, 2025. Amendment to Duties to Address the Flow of Illicit Drugs across Our Northern Border*, „Federal Register” [online], 2 III 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/03/06/2025-03728/amendment-to-duties-to-address-the-flow-of-illicit-drugs-across-our-northern-border>>; *Executive Order 14227 of March 2, 2025. Amendment to Duties to Address the Situation at Our Southern Border*, „Federal Register” [online], 2 III 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/03/06/2025-03729/amendment-to-duties-to-address-the-situation-at-our-southern-border>>.

29 C. Packard, S. Lincicome, *Presidential Tariff Powers and the Need for Reform*, „Cato Institute” [online], 9 X 2024 [dostęp: 8 XII 2024]: <<https://www.cato.org/briefing-paper/presidential-tariff-powers-need-reform>>.

30 Zob. dane dotyczące całego roku 2024 (FY 2024): *Trade Statistics*, „U.S. Customs and Border Protection” [online, dostęp: 10 VIII 2024]: <<https://www.cbp.gov/newsroom/stats/trade>>.

31 Sh. Aranoff, *Trade...*

a nazwanych przez prezydenta Trumpa „*Liberation Day*” *Tariffs*³². Nieco ponad miesiąc później, 12 maja, USA zawarły jednak z ChRL porozumienie handlowe, którego skutkiem jest obniżenie podstawowej stawki celnej na towary chińskiego pochodzenia do 30 proc. wartości produktu od 14 maja 2025 r. na okres dziewięćdziesięciu dni³³. Pierwotnie obowiązywało więc do 12 sierpnia, jednakże zgodnie z zapowiedziami m.in. sekretarza handlu Howarda Lutnicka strony osiągnęły konsensus co do przedłużenia tego okresu o kolejne dziewięćdziesiąt dni, tj. do 10 listopada 2025 r.³⁴

Jako przyczynę wprowadzenia podwyższonych stawek celnych wskazano nadzwyczajne zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego, polityki zagranicznej i gospodarki Stanów Zjednoczonych, za podstawę prawną rozporządzenia wskazując przepisy IEEPA. Zarówno wykorzystanie tej ustawy, jak i *explicite* wskazanie na zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego to przejawy omówionego wyżej podejmowania czynności prawnie istotnych w stanie wyjątków bezpieczeństwa narodowego (*hard security exceptions*). Kroki te nie pozostały bez odpowiedzi ze strony Chin. Co prawda wprowadzenie generalnej 30-procentowej stawki celnej wciąż jest dalekie od zapowiadanego poziomu 60 proc., jednakże zbliżono się do niego pomiędzy 2 kwietnia a 14 maja 2025 r., gdy ogół towarów chińskiego pochodzenia podlegał oceniu według stawki 54 proc. Działania te stanowią kontynuację i rozwój kierunku obranego przez prezydenta Trumpa w latach 2017–2021, gdy taryfami celnymi objęto około połowy towarów sprowadzanych z Chin

32 B. Harithas [i in.], „*Liberation Day*” *Tariffs Explained*, Center for Strategic & International Studies, Washington 2025.

33 *Executive Order 14298 of May 12, 2025. Modifying Reciprocal Tariff Rates to Reflect Discussions with the People's Republic of China*, „Federal Register” [online], 12 V 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/05/21/2025-09297/modifying-reciprocal-tariff-rates-to-reflect-discussions-with-the-peoples-republic-of-china>>.

34 *90-Day Extension of US-China Tariff Truce Is Likely, US Commerce Secretary Says*, „The Star” [online], 9 VIII 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <https://www.thestar.com.my/aseanplus/aseanplus-news/2025/08/09/90-day-extension-of-us-china-tariff-truce-is-likely-us-commerce-secretary-says#goog_rewarded>; *Executive Order 14334 of August 11, 2025. Modifying Reciprocal Tariff Rates to Reflect Discussions with the People's Republic of China*, „Federal Register” [online], 11 VIII 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/08/14/2025-15554/further-modifying-reciprocal-tariff-rates-to-reflect-ongoing-discussions-with-the-peoples-republic>>.

i wprowadzono kontrowersyjne cła na stal i aluminium. Podtrzymanie kierunku zmian polityki handlowej wobec tego państwa może sygnalizować, że z pozoru abstrakcyjne zastosowanie 60-procentowej stawki celnej na import towarów z Chin staje się coraz bardziej prawdopodobne. Tezę tę wspiera fakt, że prerogatywy w tym zakresie ma wyłącznie prezydent działający w oparciu o IEEPA.

Uprzedzając subsumpcję zarówno potencjalnego stanu prawnego w kształcie nadanym przez postulowane zmiany, jak i rzeczywistego stanu prawnego w kształcie nadanym przez właściwe rozporządzenia wykonawcze do prawa WTO, warto odnotować rozdźwięk pomiędzy podstawowymi założeniami systemu handlu światowego a postulowanym przez Białe Dom kierunkiem zmian regulacji celnych USA, mającym na celu ochronę produkcji krajowej. Innymi słowy celem prawa WTO zgodnie z doktryną³⁵ jest ograniczanie i dyscyplinowanie protekcjonizmu gospodarczego, którym *de facto* będą zmiany celne proponowane przez aktualną administrację w Waszyngtonie. Regulacje WTO stoją więc w sprzeczności z postulowanymi zmianami prawa wewnętrznego USA już na poziomie zasad prawnych.

Normy prawa Światowej Organizacji Handlu

Podstawową regulację międzynarodowego handlu towarami stanowi *Układ ogólny w sprawie taryf celnych i handlu* z 1994 r. (GATT 1994), będący załącznikiem 1A do *Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu*³⁶. To właśnie w kontekście zawartych w nim norm prawnych należy oceniać postulat podwyższenia stawek celnych *ad valorem* do poziomu 10–20 proc. na wszystkie importowane towary, objęcie wszystkich towarów importowanych z Chin stawką celną w wysokości 20 proc. ich wartości oraz podwyższenie stawek celnych nałożonych na towary z Kanady i Meksyku pomimo kilkukrotnego zniesienia lub zawieszania tych zmian i ich ponownej implementacji.

35 P. Van den Bossche, D. Prévost, *Essentials of WTO Law*, Cambridge University Press, Cambridge 2022, s. 12.

36 *Układ ogólny w sprawie taryf celnych i handlu 1994*, [w:] *Oświadczenie rządowe z dnia 28 lutego 2006 r. uzupełniające Oświadczenie rządowe z dnia 31 lipca 1995 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO), sporządzonego w Marakeszu dnia 15 kwietnia 1994 r.*, Dz.U. 2007, nr 44, poz. 278.

Wątpliwości prawnych nie budzi pierwszy z postulatów, gdyż GATT 1994 nie zawiera norm, które wprost wskazywałyby maksymalną wysokość dopuszczalnych cel. Należy jednak stwierdzić, że wśród państw wysoko rozwiniętych rzadkością jest stosowanie uniwersalnej stawki celnej, szczególnie w wysokości od 10 do 20 proc. wartości towaru. Wynika to z formuły list koncesyjnych (*Schedules of Concessions*) wprowadzonej art. II GATT 1994. W każdej z takich list dany członek WTO zobowiązuje się do stosowania wobec importowanych towarów stawki podatków lub cel w wysokości nieprzekraczającej wskazanego w niej poziomu. Oznacza to, że norma wynikająca z art. II GATT 1994 uzupełniona o odpowiednią listę koncesyjną (będącą załącznikiem do GATT 1994) ma charakter semiimperatywny. W konsekwencji nie ma norm zakazujących stosowania niższych stawek celnych niż określone zgodnie z powyższą formułą. Powszechnie występującą różnicę pomiędzy tymi dwiema wartościami określa się w angielskojęzycznej literaturze przedmiotu mianem wody (*water*)³⁷. Przykładowo Stany Zjednoczone zobowiązały się w swojej liście koncesyjnej do stosowania maksymalnej stawki celnej na szyby samochodowe w wysokości 5,5 proc., podczas gdy faktyczne cło nakładane na te części na granicy USA wynosi 2,5 proc.³⁸ Wprowadzenie uniwersalnej 10–20-procentowej stawki celnej na każdy towar importowany do Stanów Zjednoczonych będzie zatem zgodne z prawem WTO, o ile amerykańskie listy koncesyjne zostaną odpowiednio zmodyfikowane, zgodnie z art. II oraz XVIII bis GATT 1994.

Relacje handlowe z Chińską Republiką Ludową

Ustanowiona szeregiem rozporządzeń wykonawczych 30-procentowa stawka celna na wszystkie towary importowane z Chin przewyższa zdecydowaną większość wynegocjowanych, a więc i wiążących USA maksymalnych stawek zamieszczonych w liście koncesyjnej tego państwa. Stwierdzenie to jest fałszywe jedynie wobec oznaczonych towarów, np. tuńczyka w oleju, który

37 P. Van den Bossche, D. Prévost, *Essentials...*, s. 86.

38 *CTS File of United States of America*, World Trade Organization, Geneva, August 2025, pt. 1, sec. 2, HS Code: 70072110: <<https://d15mkwh188brp5.cloudfront.net/CTS-United-States-of-America.xlsx>> [dostęp: 10 VIII 2025]; *Harmonized Tariff Schedule of the United States (2025) Revision 25*, United States International Trade Commission, Washington, October 2025, ch. 87, HTS Code 8708.22.00.00: <<https://hts.usitc.gov/reststop/file?release=currentRelease&filename=finalCopy>> [dostęp: 10 VII 2025].

zgodnie z listą koncesyjną może być objęty stawką celną w wysokości maksymalnej 35 proc. Należy więc jednoznacznie wskazać, że w zakresie, w jakim 30-procentowa stawka celna *ad valorem* przekracza wysokość maksymalnej stawki celnej ustalonej zgodnie z listą koncesyjną USA, stanowi to naruszenie art. II GATT 1994. Zgodnie z jego treścią każdy członek WTO zobowiązuje się do stosowania cel w wysokości nieprzekraczającej wskazanych wartości. Jednym z tego skutków jest zainicjowanie przez ChRL już 5 marca 2025 r. postępowania³⁹ w trybie przewidzianym treścią *Uzgodnień w sprawie zasad i procedur regulujących rozstrzyganie sporów* (zał. 2 do porozumienia o WTO)⁴⁰, którego celem ma być stwierdzenie naruszenia przez USA zobowiązań z art. I.1 oraz art. II.1a–b GATT 1994, a także – w zależności od ostatecznej decyzji Organu Rozstrzygania Sporów – zobowiązanie USA do obniżenia cel lub upoważnienie Chin do nałożenia cel odwetowych.

Do najistotniejszych reakcji Chin na rozporządzenie wykonawcze 14228 należy ponadto zaliczyć objęcie podwyższoną do 15 proc. stawką celną importu szeregu amerykańskich towarów rolnych (m.in. kukurydzy, bawełny i drobiu). Równolegle podwyższoną stawką celną w wysokości 10 proc. wartości produktu objęto import owoców i warzyw⁴¹. Dostrzegalna jest dysproporcja pomiędzy zakresem i intensywnością działań Stanów Zjednoczonych a łagodniejszą odpowiedzią Chin.

5 marca 2025 r. przedstawiciele ChRL złożyli przed Organem Rozstrzygania Sporów WTO wniosek o konsultację ze Stanami Zjednoczonymi w przedmiocie dodatkowych środków celnych obejmujących towary z Chin⁴². W ramach jednego postępowania dochodzą w ten sposób

39 *United States – Additional Tariff Measures on Goods from China. Request for Consultations by China. Addendum*, G/L/1561/Add.1, WT/DS633/Add.1, World Trade Organization, Geneva, 5 III 2025: <<https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/ss/directdoc.aspx?filename=Q/G/L/1561A1.pdf&Open=True>> [dostęp: 22 VIII 2025].

40 *Uzgodnienie w sprawie zasad i procedur regulujących rozstrzyganie sporów*, [w:] *Obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 23 lutego 1998 roku w sprawie ogłoszenia załączników do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO)*, Dz.U. 1998, nr 34, poz. 195.

41 M. Race, T. Espiner, *How Is China Hitting Back against US Tariffs?*, „BBC” [online], 6 III 2025 [dostęp: 10 III 2025]: <<https://www.bbc.com/news/articles/czj31l4p7vzo>>.

42 4 i 9 IV 2025 r. strona chińska złożyła kolejne dwa wnioski o konsultacje. Oparto je na bliźniaczej argumentacji prawnej co wniosek z 5 III 2025 r. Por. *United States – Additional Tariff*...

stwierdzenia o naruszeniu określonej w art. I GATT 1994 zasady najwyższego uprzywilejowania (*most favoured nation treatment*) wraz z naruszeniem zobowiązania do stosowania cel, podatków i instrumentów podobnych obciążających import w wysokości nie wyższej, niż wskazano w liście koncesyjnej państwa importującego (art. II GATT 1994). Należy tu podzielić chińskie stanowisko, że do naruszenia zasady najwyższego uprzywilejowania dochodzi od 4 marca 2025 r. poprzez odmówienie zastosowania wobec importowanych chińskich towarów stawek celnych (korzyści w rozumieniu GATT 1994) niższych niż 20 proc., która ma faktyczne zastosowanie wobec towarów chińskiego pochodzenia⁴³. Podobny wniosek należy odnieść do zarzutu Chin w przedmiocie stosowania wyższych niż wynikające z listy koncesyjnej stawek cel (art. II GATT 1994) i podatków importowych wobec chińskich towarów. Dowodzi tego analiza z poprzedniego akapitu.

Równolegle istotne wątpliwości nasuwa mechanizm różnicowania wysokości cel na towary importowane do Stanów Zjednoczonych ze względu na państwo lub obszar gospodarczy pochodzenia. Wskutek wydawanych na bieżąco rozporządzeń wykonawczych prezydenta, z których część podlega późniejszemu zawieszeniu, tworzona jest następująca sieć relacji handlowych USA. Z jednej strony wobec wszystkich członków WTO zastosowanie znajdują co do zasady te same stawki celne. Z drugiej, towary importowane z Chin lub – zależnie od skuteczności odpowiednich rozporządzeń wykonawczych – Kanady czy Meksyku podlegają ocłeniu stawką wyższą niż w pierwszym przypadku, zgodnie z normami szczególnymi rozporządzeń wykonawczych prezydenta. Nieuniknione jest wobec tego stwierdzenie, że objęcie 20-procentową stawką celną importu wszystkich towarów z ChRL oraz znacznego katalogu towarów z Kanady i Meksyku przy równoczesnym utrzymaniu stawki celnej wobec towarów z innych państw lub terytoriów będących stronami GATT 1994 pozostaje w sprzeczności z normą art. I GATT 1994, która ustanawia zasadę najwyższego uprzywilejowania. Jej treść sprowadza się do stwierdzenia, że w przypadku przyznania przez jedną ze stron porozumienia ustanawiającego WTO produktowi importowanemu z terytorium innej strony porozumienia jakiegokolwiek korzyści, ulgi czy zwolnienia strona przyznająca taką korzyść jest obowiązana do niezwłocznego i bezwarunkowego rozciągnięcia jej na inne

43 Od 14 maja stawka ta wynosi 30 proc. W chwili złożenia wniosku przez Chiny obowiązywała jednak wyłącznie 20-procentowa stawka generalna.

produkty podobne, importowane z obszarów innych stron porozumienia. Odnosząc tę regulację do omawianego stanu prawnego, należy stwierdzić, że przedstawiciele trzech wskazanych państw mają prawo żądać zastosowania wobec towaru importowanego do Stanów Zjednoczonych z ich terytorium najniższej stawki celnej stosowanej wobec towaru podobnego, który importuje się do USA z jakiegokolwiek innego terytorium strony porozumienia ustanawiającego WTO. Spośród tych trzech państw jak dotąd jednak wyłącznie Chiny zdecydowały się na dochodzenie przed organami międzynarodowymi stwierdzenia, że Stany Zjednoczone naruszyły art. I GATT 1994.

Reakcje partnerów gospodarczych

Jedną z metod ochrony interesów gospodarczych Państwa Środka może być nałożenie ceł odwetowych. By dokonać tego zgodnie z prawem WTO, należy zacząć od konsultacji międzypaństwowych w myśl art. 4 *Uzgodnień w sprawie zasad i procedur regulujących rozstrzyganie sporów*⁴⁴. Jak już wspomniano, Chiny zainicjowały to postępowanie 5 marca 2025 r.⁴⁵ Konsultacje w przedmiotowej kwestii podjęto w maju 2025 r., co skutkowało wzajemnym obniżeniem ceł na dziewięćdziesiąt dni. W przypadku nierozstrzygnięcia sporu w drodze konsultacji również po 9 listopada 2025 r. państwo chińskie może wystąpić do Organu Rozstrzygania Sporów o ustanowienie panelu (zespołu orzekającego) i rozpoznanie przezeń sprawy. Procedura ta ma swoją podstawę prawną w zał. 2 do porozumienia ustanawiającego WTO, a w szczególności w jego art. 3. Po przygotowaniu sprawozdania przez panel i przyjęciu go przez Organ Rozstrzygania Sporów (do odrzucenia niezbędne jest uzyskanie negatywnego kompromisu, co dotychczas nie miało miejsca)⁴⁶ Stany Zjednoczone najpewniej dokonałyby jednak notyfikacji do odwołania. Skutkiem wniesienia notyfikacji jest wyłączenie mocy wiążącej przyjętego raportu oraz przekazanie sprawy do rozpoznania przez Organ Apelacyjny. Ten jednak, ze względu na nieobsadzenie, nie mógłby ostatecznie rozpoznać sprawy. W konsekwencji zatem wniesienie przez Chiny do Organu Rozstrzygania Sporów wniosku o ustanowienie panelu nie

44 *Uzgodnienie w sprawie...*

45 *United States – Additional Tariff...*

46 M. Trebilcock, J. Trachtman, *Advanced Introduction to International Trade Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2020, s. 30.

przyniosłoby zasadniczych zmian prawnych, przez co podejmowanie jakichkolwiek starań w tym kierunku należy z góry uznać za nieefektywne. Równolegle jednak wprowadzenie cel odwetowych bez zastosowania opisanej procedury budzi wątpliwości co do ich zgodności z prawem WTO. Możliwe jest więc przypisanie takim staraniom pewnego celu, jakim jest uzyskanie orzeczenia stwierdzającego niezgodność działań USA z prawem WTO i dopuszczenie zastosowania cel odwetowych. Wobec powyższych zastrzeżeń uzyskanie orzeczenia o tej treści jest jednak praktycznie nieosiągalne.

Za bezpodstawne należy uznać potencjalne próby ochrony swych interesów przez ChRL z wykorzystaniem mechanizmu alternatywnego rozstrzygania sporów, który powołano w marcu 2020 r. na mocy *Tymczasowego porozumienia o arbitrażu odwoławczym (Multi-Party Interim Appeal Arbitration Arrangement – MPIA)*⁴⁷. Brak podstaw do podejmowania działań w tym formacie wynika z faktu, że Stany Zjednoczone nie są stroną ustanawiającego go porozumienia, a zatem nie może być wobec nich stosowany. Oznacza to, że w potencjalnym sporze amerykańsko-chińskim partnerzy *de facto* nie mają możliwości poddania go pod rozstrzygnięcie międzynarodowemu organowi w zgodzie z prawem WTO.

Co równie istotne, jednostronne uzyskanie prawomocnego orzeczenia Organu Apelacyjnego lub w ramach mechanizmu arbitrażu tymczasowego mogłyby umożliwić Stany Zjednoczone. Nie należy jednak uznawać za prawdopodobne ani przystąpienia USA do MPIA, ani wyrażenia przez nie zgody na wybór członków Organu Apelacyjnego, ponieważ nie leżałoby to w ich interesie ekonomicznym i byłoby nieadekwatne do celów i metod prowadzonej przez Waszyngton polityki handlowej.

Polityka personalna

W powyższym kontekście otwarte pozostaje pytanie o wpływ obsady osobowej kluczowych stanowisk na politykę handlową USA. Zagadnienie to można rozpatrywać dychotomicznie – w odniesieniu do stanowisk w administracji rządowej Stanów Zjednoczonych oraz w organach międzynarodowych.

W przedmiocie nominacji krajowych dysponujemy niepomiarowo większą liczbą informacji niż w przypadku stanowisk międzynarodowych.

47 *Multi-Party Interim Appeal Arbitration Arrangement Pursuant to Article 25 of the DSU*, Geneva, 30 IV 2020: <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=263504#> [dostęp: 22 VIII 2025].

Z organów administracji centralnej USA, poza Kongresem i prezydentem, za szczególnie istotne dla handlu międzynarodowego należy uznać stanowiska sekretarza handlu oraz przedstawiciela handlowego Stanów Zjednoczonych (USTR). Pierwsze z nich od 21 lutego 2025 r. zajmuje Howard Lutnick⁴⁸. W opinii Shary Aranoff jego dotychczasowe doświadczenie zawodowe, związane głównie z Wall Street, oraz szereg wypowiedzi sugerują nieznaczną, choć zauważalną rewizję postulatów przedstawianych w kampanii, zwłaszcza w zakresie taryf celnych⁴⁹. Drugą ze wskazanych funkcji 27 lutego 2025 r. objął Jamieson Greer, który zdobył doświadczenie w biurze USTR w czasie pierwszej kadencji Trumpa⁵⁰. Był on współtwórcą traktatu Stanów Zjednoczonych z Meksykiem i Kanadą (*Agreement between the United States of America, the United Mexican States, and Canada – USMCA*) oraz odpowiadał za proces implementacji wyższych cel na szereg towarów chińskiego pochodzenia. Nominacja Greera zwiększa prawdopodobieństwo wprowadzenia omawianych podwyżek stawek celnych, rozszerzenia taryf celnych czy zmian w sposobie prowadzenia polityki handlowej. Nie bez znaczenia jest fakt, że to również Greer odpowiadał za sukces wielostronnej regionalnej umowy handlowej czy stabilizację handlu Stanów Zjednoczonych z Unią Europejską po roku 2018⁵¹. Nominacja ta wskazuje na chęć utrzymania dotychczasowego kursu i podtrzymania nawiązanych relacji, także osobowych, co mityguje ryzyko wystąpienia nagłych działań. Konkludując, należy stwierdzić, że powyższe nominacje, zwłaszcza na stanowisko USTR, wprowadzają perspektywę ustabilizowania poczynąń administracji Stanów Zjednoczonych, lecz w tylko znikomym stopniu wskazują na rewizję postulatów wyborczych.

W organizacjach międzynarodowych istotnymi stanowiskami, na obsadę których Stany Zjednoczone mają wpływ, są dyrektor generalny WTO

48 *Roll Call Vote 119th Congress – 1st Session. Vote Number 57*, „United States Senate” [online], 21 II 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <https://www.senate.gov/legislative/LIS/roll_call_votes/vote119/vote_119_1_00057.htm>.

49 Sh. Aranoff, *Trade...*

50 *Roll Call Vote 119th Congress – 1st session. Vote Number 94*, „United States Senate” [online], 27 II 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <https://www.senate.gov/legislative/LIS/roll_call_votes/vote119/vote_119_1_00094.htm>.

51 D. Cichero, *The G7 and International Trade*, Istituto Affari Internazionali, Rome, 19 II 2018 (IAI Papers, 18 03), s. 12: <<https://www.iai.it/sites/default/files/iaip1803.pdf>> [dostęp: 16 II 2025].

oraz członkowie Organu Apelacyjnego. Pierwsza kadencja aktualnej dyrektora generalnej Ngozi Okonjo-Iweali upływa 31 sierpnia 2025 r., lecz już jesienią 2024 zapadła decyzja o powierzeniu jej dalszego pełnienia tej funkcji. W konsekwencji prezydent Trump najprawdopodobniej będzie mieć ograniczony wpływ na wybór następnego dyrektora generalnego WTO na przełomie 2028 i 2029 r. Co istotne, w ostatnich miesiącach swojej pierwszej kadencji sprzeciwiał się on nominacji Okonjo-Iweali, a amerykańskie wsparcie skutkujące wyborem na stanowisko uzyskała dopiero od 46 prezydenta Stanów Zjednoczonych Joe Bidena.

Ze względu na złożoność problematyki rozwiązywania sporów w prawie WTO i dysfunkcjonalność jej mechanizmów o kwestii powołania członków Organu Apelacyjnego należy wspomnieć wyłącznie na marginesie rozważań. Formalnie powołanie składu tego ciała jest możliwe, gdyż istnieją odpowiednie normy prawne. *De facto* jednak przyjęto by to z zaskoczeniem, ponieważ Organ pozostaje nieobsadzony właśnie wskutek decyzji Donalda Trumpa. Pytaniem otwartym pozostaje zaś potencjalna sanacja systemu rozwiązywania sporów w ramach WTO w odmienny sposób.

Gospodarczy stan nadzwyczajny jako metoda prowadzenia polityki handlowej przez Donalda Trumpa

Opisane w pierwszych dwóch częściach kompetencje przysługujące prezydentowi wyróżniają następujące cechy:

- mechanizm zastosowania – dyskrecjonalna kompetencja prezydenta,
- materia regulacyjna – sfera bezpieczeństwa narodowego,
- określony stan, z jakim ustawy wiążą możliwość działania prezydenta – sytuacja zagrożenia dla gospodarki lub naruszenia traktatów przez inne państwa.

Powyższe normy tworzą nadzwyczajny reżim prawny, który można określić mianem gospodarczego stanu nadzwyczajnego.

Reguły umożliwiające przeciwdziałanie naruszeniom w światowym handlu oraz podjęcie przez państwo wszelkich niezbędnych środków w celu ochrony kluczowych interesów istnieją również w międzynarodowym prawie handlowym (art. XXI GATT)⁵². Zarówno środki krajowe, jak i między-

52 B. M. Hoekman, M. M. Kostecki, *The Political Economy of the World Trading System. WTO and Beyond*, Oxford University Press, Oxford 2001, s. 468–469.

narodowe umożliwiają Stanom Zjednoczonym reakcję wobec potencjalnych zagrożeń.

Gospodarczy stan nadzwyczajny wpisuje się w zjawisko szeroko opisywanego w debacie naukowej ostatniego stulecia państwa stanu nadzwyczajnego⁵³. Koncepcja gospodarczego stanu nadzwyczajnego wykazuje wiele podobieństwa z szeregiem instytucji z czasów tzw. wojny z terrorem⁵⁴. Ze względu na faktyczny brak sądowej kontroli nad działaniami administracji państwowej⁵⁵ koncepcja ta wpisuje się również w tendencję,

53 Za ojca refleksji o roli stanu nadzwyczajnego we współczesnym państwie uznawany jest Carl Schmitt. Wśród kontynuatorów jego myśli na szczególną uwagę zasługuje Giorgio Agamben, autor pracy *Stan wyjątkowy*, w której posunął się do stwierdzenia, że dla współczesnego państwa stan nadzwyczajny jest zjawiskiem permanentnym. Por.: C. Schmitt, *Dyktatura*, przeł. K. Wudarska, Fundacja Augusta Hrabiego Cieszkowskiego, Warszawa 2016; G. Agamben, *State of Exception*, trans. K. Attell, The University of Chicago Press, Chicago 2005. W kontekście amerykańskich norm regulujących stan nadzwyczajny warto również przywołać artykuł Wojciecha Engelkinga. Autor przedstawia w nim monistyczne podejście do zjawiska stanu nadzwyczajnego, w którym uznaje się faktyczne występowanie stanów nadzwyczajnych, twierdząc przy tym, że do ich zwalczania wystarczą istniejące normy prawne. Na tym tle amerykańskie regulacje jawią się jako próba monistycznego ujęcia stanów nadzwyczajnych, które jednak w rękach Donalda Trumpa potraktowane zostały jako pozwalające na wykroczenie poza hipotezę norm w drodze własnej, jak się wydaje, sprzecznej z celem przepisów interpretacji. Por. W. Engelking, *Stan nadzwyczajny w ujęciu monistycznym: trzy propozycje teoretyczne i ich możliwa praktyczna implementacja do unormowań Konstytucji RP z 1997 roku*, „Civitas. Studia z filozofii polityki” 2021, nr 28, s. 88–89.

54 Polityka w zakresie bezpieczeństwa narodowego w okresie prezydentury George’a Walkera Busha przyczyniła się do debaty na temat zakresu kompetencji prezydenta oraz instytucji stanu nadzwyczajnego. Por.: J. Huysmans, *International Politics of Exception: Competing Visions of International Political Order between Law and Politics*, „Alternatives. Global, Local, Political” 2006, vol. 31, No. 2, s. 135–165; E. A. Posner, A. Vermuele, *Terror in the Balance. Security, Liberty and the Courts*, Oxford University Press, Oxford 2007. Podobnie w pierwszej kadencji Donalda Trumpa w debacie publicznej pojawiły się głosy wzywające do odebrania prezydentowi kompetencji w zakresie bezpieczeństwa gospodarczego. Por. J. Catalfamo, *Toward a Rebalanced Section 301 Authority: Reconsidering the Separation of Powers in International Trade*, „George Washington Law Review” 2022, vol. 90, No. 2, s. 561.

55 Sąd Najwyższy odmówił rozpoznania spraw dotyczących zastosowania cel przez administrację Donalda Trumpa w latach 2017–2021. Por. J. Kruzel, *US Supreme Court Turns Away Challenge to Steel Import Tariffs*, „Reuters” [online], 30 X 2023 [dostęp: 16 XI 2024]: <<https://www.reuters.com/legal/us-supreme-court-turns-away-challenge-steel-import-tariffs-2023-10-30/>>.

którą amerykański jurysta Adrian Vermeule określa jako abnegację prawa – proces prowadzący do przejmowania przez organy administracji funkcji, które dawniej przynależały sądom⁵⁶. Tendencja do rozszerzania kompetencji prezydenta nie jest zjawiskiem nowym i była dostrzegana na polu polityki zagranicznej już w latach zimnej wojny⁵⁷. Obaj poprzednicy Trumpa – George Walker Bush i Barack Obama – uznawali odpowiednią politykę handlową za czynnik sprzyjający procesowi demokratyzacji oraz utrzymaniu światowego pokoju, równie istotny jak zaangażowanie militarne Stanów Zjednoczonych⁵⁸. Instytucje prawne umożliwiające zastosowanie instytucji stanu nadzwyczajnego do nagłych kryzysów ekonomicznych możemy znaleźć również w innych reżimach prawnych⁵⁹. Tego rodzaju unormowania sytuacji nadzwyczajnych są czymś powszechnym. Polityka Donalda Trumpa jest jednak na tym polu wyjątkowa, ponieważ uczyniła gospodarczy stan nadzwyczajny stanem permanentnym, pozbawionym podstawy w rzeczywistych czynnikach makroekonomicznych⁶⁰. Sam fakt poszkodowania lub nierównowagi w bilansie handlowym wystarcza prezydentowi do sięgania po instytucje, z których jego poprzednicy korzystali o wiele rzadziej – w sytuacjach realnego kryzysu gospodarczego. Wpisuje się to w podzielane przez Trumpa i jego otoczenie postrzeganie głowy państwa jako równorzędnego interpretatora prawa, który dysponuje w sferze własnych kompetencji nieskrępowaną swobodą działania⁶¹. W trakcie pierwszej kadencji administracja Trumpa nagminnie sięgała do ustaw gospodarczych, by uzyskać pretekst do wymuszenia ustępstw gospodar-

56 A. Vermeule, *Law's Abnegation. From Law's Empire to the Administrative State*, Harvard University Press, Cambridge 2016, s. 11.

57 A. M. Schlesinger Jr., *The Imperial Presidency*, Mariner Books, Boston 2004.

58 K. Claussen, *Tradés...*, s. 1141.

59 Przykładem takiego państwa jest Argentyna i jej polityka w trakcie krachu gospodarczego w 2002 r., a także działania państw azjatyckich podczas kryzysu finansowego pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX w. Por.: B. Meyler, *Economic Emergency and the Rule of Law*, „De Paul University Review” 2007, vol. 56, No. 2, s. 539–567; J. S. Ylari, *Permanent Economic Emergency in Argentina and Its Constitutional Implications*, „Mexican Law Review” 2021, vol. 13, No. 2, s. 89–95.

60 G. Agamben, *State...*, s. 2.

61 J. Landman Goldsmith, *Trump Is the Law for the Executive Branch*, „American Enterprise Institute” [online], 24 II 2025 [dostęp: 18 VI 2025]: <<https://www.aei.org/op-eds/trump-is-the-law-for-the-executive-branch>>.

czych ze strony państwa trzeciego, często za pomocą interpretacji *contra legem*, czego przykładem może być groźba zastosowania IEEPA wobec Meksyku ze względu na kryzys migracyjny na granicy⁶². Instrumentalne wykorzystanie kwestii bezpieczeństwa narodowego spotykało się z oporem nawet wśród członków rządu⁶³. Prezydent redefiniuje więc na nowo przysługujące mu kompetencje, a w ramach gospodarczego stanu nadzwyczajnego zawiesza reguły międzynarodowych traktatów.

Zakończenie

Analiza dotychczasowych działań prezydenta Donalda Trumpa w latach 2017–2021 i na początku 2025 r. pozwala wysnuć wniosek, że uzasadnione jest oczekiwanie kontynuacji prowadzenia przez Stany Zjednoczone polityki handlowej w oparciu o dwustronne negocjacje i jednostronne czynności administracji prezydenckiej, a także odpowiadających im reakcji partnerów handlowych⁶⁴. Część z dotychczas podejmowanych przez USA jednostronnych czynności prawnomiędzynarodowych stoi w sprzeczności z zasadami i normami prawa WTO. Należy zatem oczekiwać rozwoju zimnych wojen handlowych Waszyngtonu w relacjach z poszczególnymi partnerami gospodarczymi. Zgodnie z typologią Kyle'a Handleya, Jeronima Carballo oraz Nuna Limao zimna wojna handlowa charakteryzuje się zwiększonym ryzykiem działań odwetowych, lecz jednocześnie w nieznacznym stopniu narusza płynność handlu. Nie będzie to jednak pierwszy taki okres w historii najnowszej⁶⁵. Część doktryny stoi na stanowisku, że historia relacji handlowych to naprzemienne okresy wojen i liberalizacji⁶⁶. Z tej

62 K. Claussen, *Tradés...*, s. 1119.

63 A. Behsudi, *Memo Shows Mattis Backed Commerce Findings on Steel, Aluminum*, „Politico” [online], 23 II 2018 [dostęp: 13 VIII 2024]: <<https://www.politico.com/newsletters/morning-trade/2018/02/23/memo-shows-mattis-backed-commerce-findings-on-steel-aluminum-113498>>.

64 D. Payne, *The Trump...*

65 K. Handley, N. Limao, J. Carballo, *Trade Cold Wars and the Value of Agreements during Crises*, „Centre for Economic Policy Research” [online], 16 III 2018 [dostęp: 16 II 2025]: <<https://cepr.org/voxeu/columns/trade-cold-wars-and-value-agreements-during-crises>>.

66 S. Serdaroğlu Polatay, *Who Likes Cooperation? A Long Term Analysis of the Trade War between the US, the EU and China*, „Uluslararası İlişkiler” 2020, cilt. 17, sayı 67, s. 58.

perspektywy należy uznać, że w ramach aktualnego cyklu koniunkturalnego relacje te wkraczają w okres wojen handlowych. Co jednak wyróżnia obecne międzynarodowe relacje handlowe i kierunek ich rozwoju, w znacznym stopniu wynikający z metod działania Donalda Trumpa, to natężenie i skala zainicjowanych wojen handlowych.

W literaturze metody te określa się mianem permanentnego gospodarczego stanu nadzwyczajnego, który daje prezydentowi Trumpowi pretekst do instrumentalnego wykorzystywania swoich nadzwyczajnych kompetencji, by prowadzić własną politykę handlową. Kontrowersyjne działania Białego Domu podjęte na wątpliwej podstawie prawnej poskutkowały wszczęciem postępowania przed Sądem Najwyższym Stanów Zjednoczonych w przedmiocie legalności zastosowania przez Donalda Trumpa ustawy IIEPA⁶⁷. Orzeczenie Sądu może być kluczowe dla dalszego interpretowania przez głowę państwa gospodarczego stanu nadzwyczajnego. Rozstrzygnięcie to może postawić granicę rozwojowi pozaustawowej polityki handlowej prezydenta albo umocnić jego władzę, dając mu pełną swobodę w delegowanych na jego rzecz kompetencjach prezydenckich, a tym samym umacniając doktrynę gospodarczego stanu nadzwyczajnego⁶⁸.

Bibliografia

Akty prawne, orzeczenia sądowe i dane

An Act to Make Scranton, in the State of Mississippi, a Subport and for Other Purposes, „Fraser” [online], 2 VII 1909 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://fraser.stlouisfed.org/title/tariff-1909-payne-aldrich-tariff-5874/fulltext>>.

An Act to Reduce the Revenue and Equalize Duties on Imports, and for Other Purposes, „Fraser” [online], 1 X 1890 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://fraser.stlouisfed.org/title/tariff-1890-mckinley-tariff-5869/fulltext>>.

CTS File of United States of America, World Trade Organization, Geneva, August 2025, pt. 1, sec. 2, HS Code: 70072110: <<https://d15mkwh188brp5.cloudfront.net/CTS-United-States-of-America.xlsx>> [dostęp: 10 VIII 2025].

67 G. Miller, *How Court Ruling on Trump's Tariffs Could Impact Container Shipping*, „Lloyd's List” [online], 14 VIII 2025 [dostęp: 10 VIII 2025]: <<https://www.lloydslist.com/LL1154532/How-court-ruling-on-Trump's-tariffs-could-impact-container-shipping>>.

68 C. Coglianese, *Dimensions of Delegation*, „University of Pennsylvania Law Review” 2019, vol. 167, No. 7, s. 1849–1889.

- Executive Order 14156 of January 20, 2025. Declaring a National Energy Emergency*, „Federal Register” [online], 29 I 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/01/29/2025-02003/declaring-a-national-energy-emergency>>.
- Executive Order 14226 of March 2, 2025. Amendment to Duties to Address the Flow of Illicit Drugs across Our Northern Border*, „Federal Register” [online], 2 III 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/03/06/2025-03728/amendment-to-duties-to-address-the-flow-of-illicit-drugs-across-our-northern-border>>.
- Executive Order 14227 of March 2, 2025. Amendment to Duties to Address the Situation at Our Southern Border*, „Federal Register” [online], 2 III 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/03/06/2025-03729/amendment-to-duties-to-address-the-situation-at-our-southern-border>>.
- Executive Order 14228 of March 3, 2025. Further Amendment to Duties Addressing the Synthetic Opioid Supply Chain in the People's Republic of China*, „Federal Register” [online], 3 III 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/03/07/2025-03775/further-amendment-to-duties-addressing-the-synthetic-opioid-supply-chain-in-the-peoples-republic-of>>.
- Executive Order 14256 of April 2, 2025. Further Amendment to Duties Addressing the Synthetic Opioid Supply Chain in the People's Republic of China as Applied to Low-Value Imports*, „Federal Register” [online], 2 IV 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/04/07/2025-06027/further-amendment-to-duties-addressing-the-synthetic-opioid-supply-chain-in-the-peoples-republic-of>>.
- Executive Order 14298 of May 12, 2025. Modifying Reciprocal Tariff Rates to Reflect Discussions with the People's Republic of China*, „Federal Register” [online], 12 V 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/05/21/2025-09297/modifying-reciprocal-tariff-rates-to-reflect-discussions-with-the-peoples-republic-of-china>>.
- Executive Order 14334 of August 11, 2025. Modifying Reciprocal Tariff Rates to Reflect Discussions with the People's Republic of China*, „Federal Register” [online], 11 VIII 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.federalregister.gov/documents/2025/08/14/2025-15554/further-modifying-reciprocal-tariff-rates-to-reflect-ongoing-discussions-with-the-peoples-republic>>.
- Field v. Clark*, [w:] *U.S. Reports*, vol. 143: *Cases Adjudged at the Supreme Court at October Term, 1981*, Banks & Brothers, Law Publishers, New York-Albany 1992: <<https://www.govinfo.gov/content/pkg/USREPORTS-143/pdf/USREPORTS-143.pdf>> [dostęp: 22 VIII 2025].
- Harmonized Tariff Schedule of the United States (2025) Revision 25*, United States International Trade Commission, Washington, October 2025: <<https://hts.usitc.gov/reststop/file?release=currentRelease&filename=finalCopy>> [dostęp: 10 VII 2025].
- International Emergency Economic Powers Act*, [w:] *U.S. Code*, tit. 50, ch. 35, par. 1701-1710.

- Multi-Party Interim Appeal Arbitration Arrangement Pursuant to Article 25 of the DSU*, Geneva, 30 IV 2020: <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=263504#> [dostęp: 22 VIII 2025].
- National Emergencies Act*, [w:] *U.S. Code*, ch. 50, par. 1601–1651.
- Obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 23 lutego 1998 roku w sprawie ogłoszenia załączników do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO), *Dz.U.* 1998, nr 34, poz. 195.
- Oświadczenie rządowe z dnia 28 lutego 2006 r. uzupełniające Oświadczenie rządowe z dnia 31 lipca 1995 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO), sporządzonego w Marakeszu dnia 15 kwietnia 1994 r., *Dz.U.* 2007, nr 44, poz. 278.
- Reciprocal Tariff Act*, [w:] *U.S. Code*, ch. 19, par. 1351.
- Roll Call Vote 119th Congress – 1st Session. Vote Number 57*, „United States Senate” [online], 21 II 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <https://www.senate.gov/legislative/LIS/roll_call_votes/vote1191/vote_119_1_00057.htm>.
- Roll Call Vote 119th Congress – 1st session. Vote Number 94*, „United States Senate” [online], 27 II 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <https://www.senate.gov/legislative/LIS/roll_call_votes/vote1191/vote_119_1_00094.htm>.
- Tariff Act of 1930*, [w:] *U.S. Code*, tit. 19, ch. 4, par. 1202–1683g.
- Trade Expansion Act of 1962*, [w:] *U.S. Code*, ch. 7, par. 1801–1806, 1821–1888, 1901–1991.
- Trade Promotion Act of 1974*, [w:] *U.S. Code*, tit. 19, ch. 12, par. 2101–2497b.
- Trade Statistics*, „U.S. Customs and Border Protection” [online, dostęp: 10 VIII 2024]: <<https://www.cbp.gov/newsroom/stats/trade>>.
- Układ ogólny w sprawie taryf celnych i handlu 1994, [w:] Oświadczenie rządowe z dnia 28 lutego 2006 r. uzupełniające Oświadczenie rządowe z dnia 31 lipca 1995 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO), sporządzonego w Marakeszu dnia 15 kwietnia 1994 r., *Dz.U.* 2007, nr 44, poz. 278.
- United States – Additional Tariff Measures on Goods from China. Request for Consultations by China. Addendum*, G/L/1561/Add.1, WT/DS633/Add.1, World Trade Organization, Geneva, 5 III 2025: <<https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=Q/G/L/1561A1.pdf&Open=True>> [dostęp: 22 VIII 2025].
- Uzgodnienie w sprawie zasad i procedur regulujących rozstrzyganie sporów, [w:] Obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 23 lutego 1998 roku w sprawie ogłoszenia załączników do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO), *Dz.U.* 1998, nr 34, poz. 195.

Literatura i publikacje internetowe

- Agamben G., *State of Exception*, trans. K. Attell, The University of Chicago Press, Chicago 2005.
- Aranoff Sh., *Trade Policy under a Second Trump Administration and Implications for Business*, „Covington” [online], 25 XI 2024 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.covington.com>>.

- cov.com/en/news-and-insights/insights/2024/11/trade-policy-under-a-second-trump-administration-and-implications-for-business>.
- Bailey M. B., Goldstein J., Weingast B. R., *The Institutional Roots of American Trade Policy: Politics, Coalitions, and International Trade*, „World Politics” 1997, vol. 49, No. 3.
- Behsudi A., *Memo Shows Mattis Backed Commerce Findings on Steel, Aluminum*, „Politico” [online], 23 II 2018 [dostęp: 13 VIII 2024]: <<https://www.politico.com/newsletters/morning-trade/2018/02/23/memo-shows-mattis-backed-commerce-findings-on-steel-aluminum-113498>>.
- Casey C. A., *U.S. Tariff Policy: Overview*, „Congressional Research Service” [online], 31 I 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11030>>.
- Catalfamo J., *Toward a Rebalanced Section 301 Authority: Reconsidering the Separation of Powers in International Trade*, „George Washington Law Review” 2022, vol. 90, No. 2.
- Cichero D., *The G7 and International Trade*, Istituto Affari Internazionali, Rome, 19 II 2018 (IAI Papers, 18 03): <<https://www.iai.it/sites/default/files/iaip1803.pdf>> [dostęp: 16 II 2025].
- Claussen K., *Trade's Security Exceptionalism*, „Stanford Law Review” 2020, vol. 72, No. 5.
- Coglianesi C., *Dimensions of Delegation*, „University of Pennsylvania Law Review” 2019, vol. 167, No. 7.
- The Effect of Imports of Steel on the National Security. An Investigation Conducted under Section 232 of the Trade Expansion Act of 1962, as Amended*, U.S. Department of Commerce Bureau of Industry and Security Office of Technology Evaluation, [b.m.w.], 11 I 2018: <https://www.commerce.gov/sites/default/files/the_effect_of_imports_of_steel_on_the_national_security_-_with_redactions_-_20180111.pdf> [dostęp: 22 VIII 2025].
- Engelking W., *Stan nadzwyczajny w ujęciu monistycznym: trzy propozycje teoretyczne i ich możliwa praktyczna implementacja do unormowań Konstytucji RP z 1997 roku*, „Civitas. Studia z filozofii polityki” 2021, nr 28.
- Handley K., Limao N., Carballo J., *Trade Cold Wars and the Value of Agreements during Crises*, „Centre for Economic Policy Research” [online], 16 III 2018 [dostęp: 16 II 2025]: <<https://cepr.org/voxeu/columns/trade-cold-wars-and-value-agreements-during-crises>>.
- Harithas B., Meng K., Brown E., Mouradian C., *„Liberation Day” Tariffs Explained*, Center for Strategic & International Studies, Washington 2025.
- Hathaway O. A., *Treaties' End: The Past, Present, and Future of International Law-making in the United States*, „The Yale Law Journal” 2008, vol. 117, No. 7.
- Hiscox M. J., *The Magic Bullet? The RTAA, Institutional Reform, and Trade Liberalization*, „International Organization” 1999, vol. 53, No. 4.
- Hoekman B. M., Kostecki M. M., *The Political Economy of the World Trading System. WTO and Beyond*, Oxford University Press, Oxford 2001.

- Huysmans J., *International Politics of Exception: Competing Visions of International Political Order between Law and Politics*, „Alternatives. Global, Local, Political” 2006, vol. 31, No. 2.
- Koh H., Yoo J. C., *Dollar Diplomacy / Dollar Defense: The Fabric of Economics and National Security Law*, „International Lawyer” 1992, vol. 26, No. 3.
- Kruzel J., *US Supreme Court Turns Away Challenge to Steel Import Tariffs*, „Reuters” [online], 30 X 2023 [dostęp: 16 XII 2024]: <<https://www.reuters.com/legal/us-supreme-court-turns-away-challenge-steel-import-tariffs-2023-10-30/>>.
- Landman Goldsmith J., *Trump Is the Law for the Executive Branch*, „American Enterprise Institute” [online], 24 II 2025 [dostęp: 18 VI 2025]: <<https://www.aei.org/op-eds/trump-is-the-law-for-the-executive-branch>>.
- Lovett W. A., Eckes A. E., Brinkman R. L., *U.S. Trade Policy. History, Theory and the WTO*, Routledge, London 2004.
- Meyler B., *Economic Emergency and the Rule of Law*, „De Paul University Review” 2007, vol. 56, No. 2.
- Miller G., *How Court Ruling on Trump's Tariffs Could Impact Container Shipping*, „Lloyd's List” [online], 14 VIII 2025 [dostęp: 10 VIII 2025]: <<https://www.loydslist.com/LL1154532/How-court-ruling-on-Trump's-tariffs-could-impact-container-shipping>>.
- [Ninety] *90-Day Extension of US-China Tariff Truce Is Likely, US Commerce Secretary Says*, „The Star” [online], 9 VIII 2025 [dostęp: 22 VIII 2025]: <https://www.thestar.com.my/aseanplus/aseanplus-news/2025/08/09/90-day-extension-of-us-china-tariff-truce-is-likely-us-commerce-secretary-says#goog_rewarded>.
- Packard C., Lincicome S., *Presidential Tariff Powers and the Need for Reform*, „Cato Institute” [online], 9 X 2024 [dostęp: 8 XII 2024]: <<https://www.cato.org/briefing-paper/presidential-tariff-powers-need-reform>>.
- Payne D., *The Trump Agenda: Here's What to Expect from His Second Term*, „Politico” [online], 11 VI 2024 [dostęp: 22 VIII 2025]: <<https://www.politico.com/news/2024/11/06/donald-trump-second-term-policies-00187157>>.
- Posner E. A., Vermuele A., *Terror in the Balance. Security, Liberty and the Courts*, Oxford University Press, Oxford 2007.
- Race M., Espiner T., *How Is China Hitting Back against US Tariffs?*, „BBC” [online], 6 III 2025 [dostęp: 10 III 2025]: <<https://www.bbc.com/news/articles/czj31l4p7vzo>>.
- Schlesinger Jr. A. M., *The Imperial Presidency*, Mariner Books, Boston 2004.
- Schmitt C., *Dyktatura*, przeł. K. Wudarska, Fundacja Augusta Hrabiego Cieszkowskiego, Warszawa 2016.
- Serdaroglu Polatay S., *Who Likes Cooperation? A Long Term Analysis of the Trade War between the US, the EU and China*, „Uluslararası İlişkiler” 2020, cilt. 17, sayı 67.
- Trebilcock M., Trachtman J., *Advanced Introduction to International Trade Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2020.

- Trump Says His Favorite Word „Tariff” Needs PR Help*, „You Tube. Bloomberg News” [online], 15 X 2024 [dostęp: 9 XII 2024]: <<https://www.youtube.com/shorts/uOtIFst8HZE>>.
- U.S. Reports*, vol. 143: *Cases Adjudged it the Supreme Court at October Term, 1981*, Banks & Brothers, Law Publishers, New York–Albany 1892: <<https://www.govinfo.gov/content/pkg/USREPORTS-143/pdf/USREPORTS-143.pdf>> [dostęp: 22 VIII 2025].
- Van den Bossche P., Prévost D., *Essentials of WTO Law*, Cambridge University Press, Cambridge 2022.
- Vermeule A., *Law’s Abnegation. From Law’s Empire to the Administrative State*, Harvard University Press, Cambridge 2016.
- Ylarii J. S., *Permanent Economic Emergency in Argentina and Its Constitutional Implications*, „Mexican Law Review” 2021, vol. 13, No. 2.